

Rossana Starzyńska, Piotr Starzyński

Uzasadnienie orzeczenia o zabezpieczeniu : uwagi ogólne

Studia Prawnoustrojowe nr 15, 157-166

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rossana Starzyńska

Katedra Procesu Karnego

Piotr Starzyński

Katedra Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego

Wydział Prawa i Administracji UWM

*Im decyzja durniejsza,
tym mędrszego potrzebuje uzasadnienia*

Andrzej Majewski

Uzasadnienie orzeczenia o zabezpieczeniu – uwagi ogólne*

Truizmem jest stwierdzenie, że uzasadnienie wyroku nie należy do prostych zadań i wymaga wysiłku intelektualnego, a niekiedy wręcz fizycznego. Tym trudniej uzasadnić orzeczenie, wskazując na przyszłą, prognozowaną treść wyroku, a zatem uzasadnić coś, co nie zostało jeszcze uzasadnione, ale w ocenie orzekającego uzasadnione zostanie tak, jak orzekający to uzasadnia. Ten, jakby się na pozór wydawało, galimatias słowny stanowi świadomy zabieg autorów, albowiem do takiego właśnie galimatiasu winno sprowadzać się uzasadnienia orzeczenia o zabezpieczeniu wykonalności przyszłego wyroku. To swoiste *ignotum per ignotum* stanowi w rzeczywistości dyrektywę odnoszącą się do sporządzania uzasadnienia orzeczeń o zabezpieczeniu majątkowym.

Treść uzasadnienia orzeczenia o zabezpieczeniu majątkowym uzależniona jest w dużej mierze od postaci antycypacji wykonania wyroku, która w procesie karnym może przyjąć postać cywilnoprawną związaną z zabezpieczeniem roszczeń powoda cywilnego w oparciu o art. 732 k.p.c. w zw. z art. 70 k.p.k. czy też z zabezpieczeniem roszczeń wskazanych w pozwie cywilnym jeszcze na etapie postępowania przygotowawczego na mocy art. 69 § 2 k.p.k. bądź też postać środka przymusu procesowego, o którym mowa w art. 291

* Opracowanie powstało w ramach projektu „Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej w warunkach bezpiecznego przyspieszonego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego” (projekt rozwojowy nr OR00004007).

k.p.k. Uzależnienie treści orzeczenia o zabezpieczeniu majątkowym od jego postaci wynika m.in. z odmiennego rozłożenia ciężaru dowodu. W procesie adhezyjnym bowiem, zgodnie z art. 6 k.c., to na powodzie spoczywa ciężar dowodzenia faktów, z których wywodzi skutki prawne, podobnie jak na wnioskodawcy żądającego udzielenia tymczasowej ochrony prawnej w toku postępowania przygotowawczego w związku ze złożeniem pozwu cywilnego wraz z wnioskiem o zabezpieczenie roszczeń w nim zgłoszonych. Organ, orzekając o pozytywnym rozpatrzeniu żądań wnioskodawcy, winien ustosunkować się do okoliczności podniesionych w żądaniu, w tym do przesłanek zabezpieczenia roszczeń. Ich wykazanie leży po stronie wnioskodawcy, a stosownie do dyspozycji art. 730¹ k.p.c. w zw. z art. 70 k.p.k. ustawodawca zalicza do nich: uprawdopodobnienie roszczenia oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia, który występuje, gdy brak takiego zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie. Uwzględniając wniosek, organ powinien przytoczyć argumenty, które legły u podstaw jego pozytywnego rozpatrzenia, a zatem: z jakich powodów aprobejuje probabilistyczną argumentację wnioskodawcy, będąc jednocześnie zwolniony z obowiązku jej wykazywania *ex officio*. Innymi słowy, uzasadnienie orzeczenia o zabezpieczeniu majątkowym, jako instytucji cywilnoprawnej stosowanej w toku procesu adhezyjnego bądź też jeszcze przed jego zainicjowaniem w sytuacji określonej w art. 69 § 2 k.p.k., nie musi sprowadzać się do „wytłumaczenia się” z jego zastosowania osobie, wobec której jest ono stosowane, a może sprowadzać się do wskazywania zasadności argumentów podniesionych przez wnioskodawcę dotyczących uprawdopodobnienia roszczenia oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia. Podniesione tezy są wynikiem odmiennego ujmowania zasady kontradiktoryjności w procesie cywilnym i postępowaniu karnym oraz zasady prawdy, co oczywiście jest bezpośrednio powiązane z ciężarem dowodu. Na skutek nowelizacji art. 3, art. 6 i art. 232 k.p.c.¹ do procesu cywilnego wprowadzono dominację zasady kontradiktoryjności, usuwając zasadę odpowiedzialności sądu za rezultat postępowania dowodowego poprzez określenie stron jako dysponentów postępowania, które są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne². Ciężar udowodnienia faktu w procesie cywilnym stanowi obarczenie strony obowiązkiem przekonania sądu dowodami o słuszności swoich twierdzeń i jednocześnie związany jest z konsekwencją zaniechania realizacji tegoż obowiązku czy też jego

¹ Ustawa z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeks postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 43, poz. 189 z późn. zm.).

² Wyrok SN z dnia 7 maja 2008 r., II PK 307/07, LEX nr 490351.

nieskuteczności, którą zazwyczaj jest niekorzystny dla strony wynik procesu³. Rzeczą sądu rozpoznającego sprawę cywilną, a taką jest powództwo adhezyjne i zabezpieczenie roszczeń w nim zgłoszonych, „nie jest zarządzenie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie ani też sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 232 k.p.c.). Obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na stronach (art. 3 k.p.c.), a ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.) spoczywa na stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.)”⁴. W literaturze przedmiotu istnieje spór co do koncepcji prawdy w procesie cywilnym, w toku którego wyraża się m.in. pogląd o powrocie do koncepcji prawdy formalnej, wyrażającej się w paremii *quo non est in actis, non est in mundo*⁵.

Z tego punktu widzenia uzasadnienie orzeczenia o zastosowaniu środka przymusu procesowego wygląda nieco odmiennie. Abstrakcyjnie tę kwestię ujmując, stwierdzić należy, że co do zasady funkcje uzasadnienia w procesie karnym i cywilnym są zbieżne, a raczej nieantagonistyczne. W cywilnoprawnej literaturze przedmiotu podnosi się bowiem, że uzasadnienie orzeczenia winno przede wszystkim realizować funkcję legitymizującą, a zatem ekspozować zgodność z prawem podjętej decyzji, jak również funkcję racjonalizującą, czyli zmierzać do przekonywania odbiorców o słuszności rozstrzygnięcia⁶. W doktrynie i judykaturze procesu karnego funkcje uzasadnienia ujmowane są nieco szerzej, co stanowi konsekwencję wskazanych jedynie przykładowo różnic w treści zasad obu postępowaniach. Zasadniczo przyjmuje się, że w procesie karnym uzasadnienie pełni cztery podstawowe funkcje, a zatem: (1) funkcję samokontroli organu orzekającego, która wymusza samokontrolę organu orzekającego, a który zobligowany jest wykazać materialną i formalną prawidłowość rozstrzygnięcia, jak też realizację wymogów sprawiedliwości, (2) funkcję wyjaśniając-interpretacyjną, w tym dokumentacyjną, ułatwiającą realizację orzeczenia po jego uprawomocnieniu się, (3) funkcję kontroli zewnętrznej *sensu stricte*, umożliwiającą dokonanie oceny orzeczenia przez organ *ad quem* oraz kontroli zewnętrznej *sensu largo* dokonywaną przez sądy, doktrynę, praktykę i opinię publiczną oraz (4) funkcję legitymizacyjną, przejawiającą się w indywidualnej akceptacji orzeczenia, jak też umacniania

³ Wyrok SN z dnia 7 listopada 2007 r., II CSK 293/07, LEX nr 487510.

⁴ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 29 grudnia 2003 r., I ACa 1457/03, OSA 2005, nr 3.

⁵ Szerzej na temat sporu co do koncepcji prawdy w procesie cywilnym por. zwł. J. Jankowski, *Nowelizacje Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzone w 2005 r.*, Biblioteka Monitora Prawniczego, Warszawa 2005, s. 7–10 oraz powołaną tam literaturę.

⁶ Por. M. Śladkowski, G. Matusik, *Budowa uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego w postępowaniu uproszczonym*, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 22; E. Gapska, *Wady orzeczeń sądowych*, Warszawa 2009, s. 19–20, 126 oraz powołaną tam literaturę.

poczucia zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości⁷. Poszczególne funkcje orzeczenia, zarówno w procesie karnym, jak i cywilnym, są różnie akcentowane w zależności od rozstrzygnięcia, które jest motywowane oraz etapu postępowania, w którym następuje rozstrzygnięcie.

Istota środków przymusu procesowego w procesie karnym nakazuje kierować się regułą *ultima ratio*, zasadą proporcjonalności przy ich stosowaniu, z poszanowaniem zasady humanitaryzmu. Okoliczność ta musi być przedmiotem rozważań organu orzekającego o antycypacji egzekucji, a zatem musi znaleźć odzwierciedlenie w pisemnych motywach. W doktrynie słusznie akcentuje się konieczność wskazania w procesie stosowania prawa okoliczności potwierdzających bądź negujących probabilistyczne przesłanki warunkujące legalność stosowania środków przymusu procesowego, przy czym obowiązek ten spoczywa oczywiście na organie orzekającym, podobnie jak wskazanie motywacji i argumentacji, która legła u podstaw ograniczenia konstytucyjnie chronionych praw i wolności⁸. Poznanie motywacji organu orzekającego o zabezpieczeniu majątkowym może bowiem łagodzić swoisty konflikt, stanowiący co do zasady *signum specyficum* stosunków procesowych powstałych w związku z zastosowaniem środka przymusu procesowego⁹. W tym kontekście niezmiernie istotne jest właściwe, a zatem rzetelne wykazanie wystąpienia przesłanek podjęcia takiego a nie innego rozstrzygnięcia, co ma szczególne znaczenie przy realizacji kompensacyjnej funkcji postępowania zabezpieczającego, w toku której następuje ograniczenie praw podejrzanego bądź oskarżonego na rzecz udzielenia tymczasowej ochrony pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi dochodzącemu swych roszczeń odszkodowawczych w toku procesu karnego. O ile w procesie cywilnym sąd nie wykazuje, co do zasady, inicjatywy dowodowej, nie przeprowadza *ex officio* czynności dowodowych celem ustalenia, czy zachodzą przesłanki udzielenia zabezpieczenia, o tyle w procesie karnym organ orzekający o zabezpieczeniu majątkowym musi podjąć wszelkie czynności zmierzając do ustalenia, czy one występują, a co z tym związane – „wytłumaczyć się” z tych czynności, uzyskanych dowodów, ich oceny, a nadto przyczyn zaniechania odstąpienia od zastosowania środka przymusu procesowego.

Udzielenie tymczasowej ochrony prawnej w toku procesu adhezyjnego czy też jeszcze w na etapie postępowania przygotowawczego w sytuacji przewidzianej w art. 69 § 2 k.p.k., stosownie do dyspozycji art. 730¹ k.p.c. w zw.

⁷ Postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005, nr 4, poz. 45; wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006, nr 1, poz. 2; P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006, s. 258.

⁸ C. Kulesza, R. Broniecka, *Obowiązek uzasadniania orzeczeń sądowych a prawo do obrony*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 19.

⁹ Ibidem.

z art. 70 k.p.k., może nastąpić w razie uprawdopodobnienia przez wnioskodawcę istnienia roszczenia oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia, przy czym interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie. Ponieważ uzasadnienie orzeczenia ma służyć m.in. wyjaśnieniu stronom podstawy faktycznej i prawnej jego rozstrzygnięcia, to nie sposób oprzeć się wrażeniu, że w przypadku orzekania o zabezpieczeniu majątkowym przez „karny sąd cywilny” czy też „prokuratora cywilistę” pisemne motywy rozstrzygnięć mogą sprowadzać się do przytoczenia argumentacji zaprezentowanej przez wnioskodawcę w ramach wyjaśniania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, przy jednoczesnym powołaniu powodów ją akceptujących, co może mieć miejsce zwłaszcza przy udzielaniu tymczasowej ochrony prawnej bez udziału podejrzanego, a zatem bez uwzględnienia jego argumentów z powodu ich braku. Tego typu ocena przesłanek orzeczenia zabezpieczenia majątkowego w postaci środka przymus procesowego nie jest prawnie dopuszczalna z uwagi na podniesione wcześniej tezy. Niemniej jednak w praktyce uzasadnienia o antycypacji egzekucji na mieniu podejrzanego, bo gro takich orzeczeń zapada na etapie postępowań przygotowawczych, często nie czynią zadość prezentowanym wymogom. Niezależnie bowiem od poglądu na temat charakteru uzasadnienia w procesie karnym¹⁰ pisemne motywy postanowienia muszą czynić zadość wymogom ustawowym, które nie zostały przez ustawodawcę wprost określone. W judykaturze powszechnie akceptowany jest pogląd, że uzasadnienie postanowienia winno, co do zasady, zawierać te same elementy, które przepis art. 424 § 1 k.p.k. wskazuje jako elementy uzasadnienia wyroku¹¹, a zatem wskazanie, jakie fakty organ uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych oraz wyjaśnienie podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Identyczne elementy musi zawierać uzasadnienie orzeczenia w procesie cywilnym, bowiem zgodnie z dyspozycją art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 361 k.p.c. uzasadnienie postanowienia powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej postanowienia z przytoczeniem przepisów prawa.

¹⁰ Szerzej na ten temat por. zwł. R. Broniecka, *Uzasadnienie orzeczeń w przedmiocie środków zapobiegawczych*, [w:] *Kryminalistyka i inne nauki pomocowe w postępowaniu karnym*, pod red. J. Kasprzaka, B. Młodziejowskiego, Olsztyn 2009, s. 161–162 oraz powołaną tam literaturę.

¹¹ Por. m.in. postanowienie SN z dnia 15 lutego 2001 r., III KKN 595/00, LEX nr 51949 oraz postanowienie SA w Krakowie z dnia 5 listopada 2003 r., II AKZ 5376/03, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2003, nr 11, poz. 34.

Odnosząc się do przesłanek stosowania środka przymusu procesowego, z których wystąpienia organ orzekający winien się w uzasadnieniu „wytłumaczyć”, wyraźnie należy podkreślić, że ustawodawca jedynie ich część określił *expressis verbis*, zaliczając do nich dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa określonego w art. 291 k.p.k. przez podejrzanego czy też oskarżonego. Niedopuszczalne jest zatem powołanie się w pisemnych motywach li tylko na fakt prowadzenia postępowania przygotowawczego *in personam* i w związku z tym możliwości orzeczenia kary grzywny, obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, przepadku, nawiazki, świadczenia pieniężnego (art. 291 § 1 k.p.k.) czy też roszczeń cywilnym w razie popełnienia przestępstwa przeciwko mieniu lub wyrządzenia przestępstwem szkody w mieniu (art. 291 § 2 k.p.k.) z jednoczesnym pominięciem dowodów i ich oceny w zakresie prawdopodobieństwa dopuszczenia się przestępstwa. Ta część pisemnych motywów orzeczenia jest pomocna przy kontroli instancyjnej rozstrzygnięcia, choć co do zasady nie może być źródłem pełnej informacji dla podejrzanego o zebranych dowodach, bowiem z uwagi na inkwizycyjny charakter postępowania przygotowawczego taka konstrukcja uzasadnienia podyktowana jest dobrem tego etapu procesu karnego¹². Pisemne motywy w zakresie dotyczącym omawianej przesłanki zastosowania środka przymusu procesowego oczywiście winny być bogatsze w swej treści w sytuacji zapoznania się podejrzanego z materiałem dowodowym zebrany w toku postępowania przygotowawczego bądź też braku konieczności limitowania, z uwagi na brak zagrożenia dobra postępowania przygotowawczego, informacji o dowodach i ustaleniach poczynionych w postępowaniu. Z pewnością takie ujęcie uzasadnienia w części dotyczącej materialnoprawnej przesłanki zabezpieczenia majątkowego sprzyja realizacji funkcji samokontroli, jak również kontroli zewnętrznej, co stanowi gwarancję zapobiegania dowolności w stosowaniu omawianego środka przymusu procesowego. W tym zakresie przydatne w konstruowaniu uzasadnienia orzeczenia o zabezpieczeniu majątkowym jest brzmienie art. 252 § 3 k.p.k., odnoszącego się co prawda do wymogów uzasadnienia o zastosowaniu środków zapobiegawczych, a jednak pomocnego przy ustalaniu reguł sporządzania pisemnych motywów orzeczenia. Przywołana regulacja wskazuje bowiem na wymóg przedstawienia dowodów świadczących o popełnieniu przez podejrzanego/ oskarżonego przestępstwa oraz przedstawienia okoliczności wskazujących na istnienie podstaw i konieczność zastosowania środków zapobiegawczych.

Niezależnie od tej materialnoprawnej przesłanki w doktrynie podnosi się, aby środek przymusu procesowego w postaci zabezpieczenia majątkowe-

¹² Tak w odniesieniu do materialnoprawnej przesłanki stosowania środków zapobiegawczych postanowienie SA w Krakowie z dnia 26 marca 2008 r., II AKz 220/08, LEX nr 410369.

go stosowany był jedynie wtedy, gdy z okoliczności sprawy wynika, że podejrzany/ oskarżony może podejmować zabiegi zmierzające do udaremnienia wykonania orzeczenia w części dotyczącej przedmiotu zabezpieczenia¹³. Zdaniem R. A. Stefańskiego, okoliczności uchylania się od wykonania przyszłego wyroku nie stanowią jednak warunku koniecznego do wydania orzeczenia o antycypacji egzekucji¹⁴. Podkreśla się również, że nieuzasadnione jest orzekanie o zastosowaniu zabezpieczenia majątkowego w sytuacji, gdy okoliczności sprawy wskazują, iż nie wystąpią w przyszłości żadne problemy związane z wykonaniem orzeczenia, a jednocześnie antycypacja egzekucji może w sposób znaczny pogorszyć sytuację podmiotu, wobec którego jest stosowany, co znajduje uzasadnienie w obowiązku humanitarnego i proporcjonalnego stosowania środka przymusu procesowego¹⁵. Postuluje się także bezpośrednie określenie przesłanki obawy utrudnienia wykonania wyroku legitymującej do stosowania środka przymusu procesowego, choć taka przesłanka *de lege lata* wynika z jego istoty i znajduje uzasadnienie w regule *ultima ratio* ograniczania praw i wolności rzeczywistej potrzeby ingerencji w danym stanie faktycznym w zakres prawa bądź wolności jednostki¹⁶. Z pewnością w tym duchu wypowiedział się Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, stwierdzając: „Zabezpieczenie majątkowe powinno być stosowane wyjątkowo, a nadto jedynie wtedy, gdy konkretne okoliczności wskazują, że oskarżony może udaremnąć wykonanie orzeczonych w przyszłości kary grzywny, środków karnych lub egzekucji zasądanego odszkodowania”¹⁷, choć na poparcie swej tezy nie podniósł praktycznie żadnej argumentacji. Zdaniem autorów, organ, orzekając o antycypacji egzekucji, zobligowany jest do wykazania niezbędnej konieczności zastosowania środka przymusu procesowego, wskazując dowody i ich ocenę na poparcie tej tezy.

Uzasadnienie orzeczenia o zabezpieczeniu wykonalności wyroku wymaga skrupulatnego przedstawienia argumentacji odnoszących się do przyjętego zakresu zabezpieczenia. Organ, stosując środek przymusu procesowego, winien szczegółowo i wszechstronnie uargumentować przyczyny ograniczenia

¹³ A. Bulsiewicz, D. Kala, *Środki przymusu procesowego w dziedzinie praw majątkowych na tle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, z. 8, Warszawa 1998, s. 113; *Zabezpieczenie roszczeń odszkodowawczych i kar majątkowych*, Warszawa 1975, s. 52; P. Kruszyński, *Z problematyki zmian przepisów k.p.k. w zakresie zabezpieczenia majątkowego*, „Palestra” 1994, nr 9–10.

¹⁴ R. A. Stefański, *Zabezpieczenie majątkowe*, [w:] *Pozbawienie sprawców przestępstw korzyści płynących z ich popełnienia*, „Apelacja Gdańska” 2003, nr 3, s. 19; idem, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, pod red. R. A. Stefańskiego, S. Zabłockiego, Warszawa 2004, s. 255.

¹⁵ P. Starzyński, *Postępowanie zabezpieczające w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, s. 56.

¹⁶ P. Starzyński, *Materiałnoprawne i procesowe aspekty realizacji kompensacyjnej funkcji postępowania zabezpieczającego. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody*, pod red. Z. Cwiakalskiego, G. Artymiak, Warszawa 2010, s. 67.

¹⁷ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 22 grudnia 2008 r., II AKz 656/08, LEX nr 491186.

swobodnego dysponowania mieniem na rzecz antycypacji egzekucji przyszłych rozstrzygnięć w wyroku. Wymaga to odniesienia się do dyrektyw wymiaru sankcji karnych i innych rozstrzygnięć mogących być przedmiotem zabezpieczenia. Nie należy to do zadań łatwych, przy czym stopień trudności uzależniony jest od etapu postępowania karnego. Zasadą jest podejmowanie czynności w ramach postępowania zabezpieczającego na etapie postępowania przygotowawczego, co obliguje do wszechstronnego wyjaśnienia powodów takiego a nie innego rozstrzygnięcia w zakresie zabezpieczenia konkretnego wymiaru sankcji karnych. Uzasadnienie w tej części nie może sprowadzać się do gołosłownego stwierdzenia, blankietowe uzasadnienia, że dane przestępstwo zagrożone jest przykładowo karą grzywny, przez co zasadne jest jej zabezpieczenie, bowiem wobec podejrzanego może zostać ona wymierzona w takiej to a takiej wysokości. Prognoza wymierzenia sankcji karnej, której wykonanie jest zabezpieczane poprzez zastosowanie środka przymusu procesowego, musi oczywiście znajdować odzwierciedlenie w uzasadnieniu natury prawnej i faktycznej. Nie może również ująć uwagę, że w praktyce sądy, wymierzając sankcje karne, uwzględniają wysokość i przedmiot orzeczonego zabezpieczenia majątkowego, a nadto kierują się tymi orzeczeniami przy wyborze sankcji karnej i określaniu jej wysokości. Jest to zresztą tendencja charakterystyczna nie tylko dla procesu karnego, ale również postępowania cywilnego. Niejednokrotnie bowiem sąd odwołuje się do argumentacji zaprezentowanej w orzeczeniu o antycypacji egzekucji, zwłaszcza gdy rozstrzygnięcie to poddane było kontroli instancyjnej. Tego typu tendencja, niezależnie od jej oceny prawnej, jest zasadna z prakseologicznego punktu widzenia, bowiem organ orzekający, będąc przekonany o słuszności swego rozstrzygnięcia, zmierza do takiego jego uzasadnienia, aby w ramach kontroli instancyjnej nie zostało ono zakwestionowane. Dość często spotykane twierdzenie, że dobre rozstrzygnięcie obroni się samo, bywa przecież złudne. Aby orzeczenie zostało „obronione”, musi zawierać równie dobre uzasadnienie. Między innymi z tego względu autorzy dość prowokacyjnie na wstępie niniejszego opracowania przywołali aforyzm Andrzeja Majewskiego.

Powracając do kwestii charakteru prawnego postępowania zabezpieczającego, wyraźnie należy podkreślić, że zabezpieczenie roszczeń, o których mowa w art. 291 § 2 k.p.k., dotyczy roszczeń określonych w art. 415 § 4 k.p.k., a ta regulacja ma jedynie charakter procesowy. Materialnoprawne przesłanki orzeczenia roszczeń odszkodowawczych w razie wydania wyroku skazującego zostały bowiem przez ustawodawcę określone w normach dotyczących odpowiedzialności deliktowej, a zatem w kodeksie cywilnym. I choć rozstrzygnięcie w przedmiocie tych roszczeń należy do sfery stosunków cywilnoprawnych i nie jest związane, poza związkiem funkcjonalnym, z prawnokarną reakcją na przestępstwo, tym niemniej ustawodawca karny przewidział możliwość zastosowania środka przymusu procesowego celem

zagwarantowania wykonania w przyszłości tego rozstrzygnięcia z zakresu prawa prywatnego. Niezależnie od oceny takiego unormowania, które zdaniem autorów świadczy o większym zaangażowaniu ustawodawcy w niemalże wyłączenie pokrzywdzonego w dochodzeniu odszkodowania kosztem podejrzanego/ oskarżonego, który w procesie cywilnym jako pozwany miałby zupełnie inną sytuację procesową, raz jeszcze należy podkreślić, że antycypacja egzekucji roszczeń podmiotów uprawnionych w oparciu o art. 291 § 2 k.p.k. w zw. z art. 415 § 4 k.p.k. nosi cechy środka przymusu procesowego, choć nie dotyczy sankcji karnej. Respektowanie prawa pokrzywdzonego do uzyskania odszkodowania w toku procesu karnego nie może jednak wiązać się ze stosowaniem środków przymusu procesowego w zakresie, w jakim ma on dotyczyć li tylko rozstrzygnięć o charakterze cywilnoprawnym, nie związanych z prawnokarną reakcją na przestępstwo, co bezpośrednio wiąże się z odmiennym ujęciem ciężaru dowodu i pojmowaniem zasady prawdy w procesie karnym i postępowaniu cywilnym. Okoliczności te w sposób bezpośredni związane są, co już podniesiono, z uzasadnianiem rozstrzygnięć w procesie karnym o charakterze cywilnoprawnym bądź mieszanym czy też karnym.

Wszystkie przesłanki legitymizujące stosowanie środka przymusu procesowego w postaci zabezpieczenia majątkowego muszą zostać nie tylko wyartykułowane w uzasadnieniu, ale także właściwie uargumentowane, aby można było urzeczywistnić kontrolę instancyjną rozstrzygnięć ingerujących w konstytucyjnie chronione dobra osób korzystających z domniemania niewinności. Brak możliwości realizacji funkcji kontroli zewnętrznej uzasadnienia winno prowadzić do uchylenia kwestionowanego rozstrzygnięcia, albowiem braki w pisemnych motywach postanowienia świadczą o ograniczeniu podstawowych praw i wolności jednostki, o wadliwości uzasadnienia, której nie sposób konwalidować¹⁸. Obowiązek uzasadniania swych działań spoczywa na wszystkich organach władzy i to one winny przedstawić argumenty, które ich zdaniem przemawiały za podjętym rozstrzygnięciem, co wiąże się z realizacją prawa do rzetelnego procesu karnego w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹⁹. Uzasadnienie musi odzwierciedlać postępowanie organów orzekających zgodnie z zasadami sformułowanymi przez Europejskie Trybunał Praw Człowieka, a zatem z poszanowaniem prawa do obrony²⁰ oraz prawa do rzetelnego procesu²¹.

¹⁸ Por. wyroki SA w Krakowie z dnia 1 marca 2005 r., II Aka 23/05, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2005, nr 4, poz. 37 oraz z dnia 23 listopada 2004 r., II Aka 235/04, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2004, nr 12, poz. 38.

¹⁹ Wyrok ETPC z dnia 22 lutego 2007r., skarga nr 1509/02, LEX nr 224407.

²⁰ Na temat uzasadniania orzeczeń w kontekście prawa do obrony por. zwł. C. Kulesza, R. Broniecka, *Obowiązek uzasadniania orzeczeń sądowych a prawo do obrony*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5.

²¹ Por. również C. Nowak, *Prawo do rzetelnego procesu sądowego w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC*, [w:] *Rzetelny proces karny*, pod red. P. Wilińskiego, Warszawa 2009, s. 144–145.

Summary

Ground for decision of securing property. General comments

Keywords: securing property, grounds for decision, justification of applying a legal coercive measure.

In practice of legal organs it is said that a good decision will defend itself. The following publication constitutes a polemic against this statement, which, unfortunately, is quite often applied by organs using coercive measures in criminal proceedings.